

Олександр Марчук

*ORCID 0000-0003-4922-3144,
аспірант кафедри історії України,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

ДІЯЛЬНІСТЬ РАДИ МІНІСТРА ІСПОВІДАнь НА ПОДІЛЛІ ЗА ЧАСІВ КЕРІВНИЦТВА ІВАНА ОГІЄНКА (вересень 1919 – червень 1920)

У статті досліджується діяльність Ради міністра ісповідань під керівництвом Івана Огієнка на Поділлі. Проаналізовано протоколи засідань, які свідчать про спробу реформувати духовне життя в УНР шляхом підготовки законопроектів, видання наказів, розпоряджень та обговорення різних проблем. Визначено коло питань, які міністерська команда Огієнка вважала пріоритетними, а саме: зміна церковного управління, релігійної освіти, українізація духовного життя, розбудову Української Автокефальної Православної Церкви і протистояння з антидержавницькими діями частини духовенства. З'ясовано, що Іван Огієнко, будучи прихильником колегіальності під час прийняття рішень, майже всі свої пропозиції та розпорядження спочатку вносив на розгляд у Раду міністра ісповідань, а лише потім подавав до уряду УНР чи оформляв у вигляді наказів. Охарактеризовано особистий внесок міністра Івана Огієнка у реформування церковно-релігійної сфери країни крізь призму роботи у створеному ним консультативно-дорадчому органі з вересня 1919 р. по червень 1920 р.

Ключові слова: Іван Огієнко, Рада міністра ісповідань, Українська Народна Республіка, Поділля, засідання, духовне життя.

Постановка проблеми. Діяльність Івана Огієнка в міністерстві ісповідань була спрямована на здійснення реформ духовного життя в УНР, точніше на тій частині території, яка була підконтрольна Директорії. Впровадження державної мови у релігійній сфері, передача духовних шкіл до міністерства освіти, розбудова української автокефалії та багато інших питань, які стояли на порядку денному національної політики молодій державі, потребували механізмів їх вирішення. Майже усі законопроекти, які вносив міністр Іван Огієнко на розгляд уряду, та його накази у першу чергу розглядалися в Раді міністра ісповідань, у якій колегіально приймалися найбільш зважені, раціональні рішення. Робота цієї структури міністерства була досить плідною, адже було розроблено десятки законопроектів, наказів, обіжників, які репрезентували державну політику в духовно-релігійній сфері життя громадян УНР. Частину напрацювань Ради міністра ісповідань вдалось реалізувати, але більшість, через різні причини, у першу чергу війну, залишилися лише на папері, проте усі вони мають важливе значення не лише для вивчення бачення запропонованих реформ огієнківської команди, а й для сьогодення, коли українці розбудовують свою національну Церкву.

Діяльність Ради міністра ісповідань на чолі з Іваном Огієнком лише побіжно розкривається у наукових публікаціях дослідників І.І. Тюрменко [11], Б.І. Андрусичина [1], О.М. Завальнюка [5-7], І.Ф. Власовського [3] в контексті висвітлення роботи у відповідному міністерстві, але досі не було комплексно висвітлено підняту тему, що пояснює потребу цього дослідження.

Метою дослідження є з'ясування змісту питань та проблем розглянутих під час засідань Ради міністра ісповідань, а також визначення ролі і значення для реформування духовної сфери в УНР цього міністерського органу за керівництва Івана Огієнка на Поділлі.

Виклад основного матеріалу. Влада Української Народної Республіки (УНР – далі) ще на початку 1919 р. проголосила курсу на духовну незалежність шляхом створення Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ – далі), але практична робота, фактично, була заблокована через несприятливу військову ситуацію та, як наслідок, часті евакуації вищої влади з тимчасових міст перебування. Згодом, починаючи з літа 1919 р. і на декілька місяців тимчасовою столицею УНР був Кам'янець-Подільський. Ці та інші обставини дозволили активніше зайнятися державними справами, у тому числі налагодити роботу міністерств.

За пропозицією Кирило-Мефодіївського братства, Директорія 15 вересня 1919 р. призначила очільником міністерства культів здібного управління, екс-міністра освіти, ректора Кам'янець-Подільського державного українського університету – Івана Івановича Огієнка. Він відразу взявся за організацію роботи у довіреному відомстві та оновив склад Ради міністра ісповідань (РМІ – далі), щоб колегіально вирішувати нагальні питання церковного життя [5, с.359-360; 8, с.37]. Головував на засіданнях особисто міністр ісповідань Іван Огієнко. Аналіз протоколів свідчить, що до її складу входили: протоієреї Є. Сіцінський, В. Липківський, проф. В. Біднов, В. Чехівський, О. Неселовський, М. Мороз, Г. Левицький (секретар), а залежно від розгляду питань порядку денного – свящ. М. Крамаренко, П. Погорілко, О. Маричів, І. Іванчук та інші. Віднайдені архівні документи підтверджують, що протягом вересня-листопада 1919 р. відбулося 20 засідань та обговорено майже 70 питань [13, акр.3-79]. А протягом травня-червня 1920 р. відбулось 5 засідань та розглянуто майже 20 питань [15, акр.1-2, 5-10]. Можна припустити, що таких засідань було набагато більше, проте інших офіційних документів, які б це засвідчили, не знайдено.

Під час першого зібрання РМІ, яке відбулося 17 вересня 1919 р., Іван Огієнко зазначив, що є велика потреба у функціонуванні такого органу [13, акр.3]. Саме тому, 11 листопада був виданий закон про її утворення з 15 вересня та затверджено штат, утримання [14, акр.17-18]. Як з'ясували дослідники, РМІ працювала майже кожний день, робота була напружена та досить плідна [1, с.77], принаймні перші декілька місяців.

Розглянуті питання в РМІ можна умовно об'єднати за такими напрямками:

- 1) організація роботи міністерства, реформування церковного управління і духовної освіти;
- 2) українізація духовного життя та заходи зі створення УАПЦ;
- 3) протистояння з російськими священиками.

Важливим завданням для РМІ було налагодити роботу міністерства, впровадити дієвий механізм управління церковними справами та змінити підхід до релігійної освіти. Одним із перших рішень Івана Огієнка було перейменування міністерського відомства з «культів» на «ісповідань», адже така назва була більш зрозуміліша для населення [13, акр.3; 4, с.7]. Щоб пояснити своє бачення змін у релігійній сфері, міністр планував видати відозву до громадян, яку доручили підготувати В. Липківському [13, акр.3 зв.-4; 2]. На переконання Івана Огієнка, для того, щоб міністерство працювало успішно, воно повинно мати певний розгалужений апарат, який би колективно розглядав і вирішував різні

питання. Тому при міністерстві планувалось створити певні комісії (з перекладу Святого письма; видавничя, соборну, по церковному управлінню тощо) [13, акр.8]. Враховуючи звернення представників греко-католицької церкви, РМІ вирішила створити окремий греко-католицький відділ при міністерстві, з огляду на важливу роль українців цього віросповідання у розбудові держави [13, акр.9 зв.].

Під час декількох засіданнях РМІ розглядалась справа передачі духовних шкіл міністерству освіти. Це питання викликало жваві дискусії. Обговорення показало, що духовні школи необхідно негайно реорганізувати, проте із залишенням за духовенством частину прав. Для кращого вивчення цього питання, міністр вирішив зустрітися з духовенством, щоб «грунтовно обміркувати і остаточно вирішити про участь, яка повинна належати духовенству щодо цих шкіл» та представниками педагогічних рад згаданих шкіл. Не зважаючи на заплановані зустрічі, усі члени РМІ одноголосно підтримували саму ідею передачі таких шкіл [13, акр.5-5 зв., 30 зв.-32; 9-10]. 9 жовтня 1919 р. під час засідання РМІ відбулась така зустріч. На ній були висловлені різні думки та застереги присутніх. Міністр, наголосив, що справу передачі духовних шкіл було вирішено ще 5 грудня 1917 р., тому необхідно обміркувати разом як вірніше це зробити [13, акр.33-36]. Відбулося ще декілька нарад, і лише 30 жовтня усі питання щодо законопроекту про перетворення шкіл духовного відомства і передачу їх міністерству освіти були узгоджені [13, акр.67-70].

Іван Огієнко ставив перед міністерством завдання організувати видавництво. Значна увага під час обговорення цього питання була приділена виданню власного друкованого органу, назва якого раніше була «Віра і церква». Також було доручено членам Ради скласти законопроекти про виділення коштів на видавництво церковної літератури [13, акр.8 зв.-9]. Міністр вважав, що національна ідея, яку намагались культивувати у церковному житті країни, тільки тоді поширяться та укоріняться в свідомості як духовенства так і громадянства, коли буде вестись агітація у пресі. Тому необхідно було для міністерства мати тижневик «Українська Церква», де б було два відділи офіційний (закони, розпорядження, урядові відомості) та неофіційний (проповіді, переклади церковної літератури, бібліографії та оголошення) [13, акр.16-16 зв.].

На одному із засідань РМІ, була озвучена амбітна ціль, щоб при кожній церкві була бібліотека, яка б служила на користь народу. Згодом було видано розпорядження про рекомендацію духовенству збирати українську літературу до таких бібліотек [13, акр.27-27 зв.].

Завдяки наполегливості міністра ісповідань, на видавництво літератури було виділено 4 млн. грн., тому в РМІ було вирішено почати друкувати Євангеліє в першу чергу для церков, а далі для війська, учнів. Наступним кроком необхідно було надрукувати молитовники і проповіді. Іван Огієнко підкреслював, що проповіді мають бути українськими не лише за мовою, а й за змістом. Серед перешкод, які існували для втілення у життя задуманого, були відсутність шрифтів, паперу, фарб. Саме тому, на В. Липківського було покладено завдання організувати друку маленького Євангелія та зайнятися підготовкою необхідних матеріалів для інших проектів [13, акр.46-47, 79].

На засіданні 20 вересня було окреслено напрямки реформи церковного управління в УНР. Найвищою церковною владою мав стати виборний Священний Синод зі своїм статутом. Тимчасово, з огляду на ситуацію на фронті, допускалось призначення членів цього церковного органу указом Директорії. Духовні Консисторії ж мали скасовуватися, а замість них створювалися Губерніальні

Церковні Ради (Управи), голів цих рад повинен був призначати Синод, а інших членів мали обирати за квотою від Кирило-Мефодіївського братства, духовенства, парафіян тощо. Далі мали бути різного рівня управи (губерніального, волосна тощо), а остання одиниця – приход. Така модель дозволяла значно обмежити владу єпископів та забезпечити соборність, автономність і виборність органів церковного управління. Ці думки членів РМІ мали бути відображені у відповідному законопроекті [13, акр.9 зв.-10 зв.]. Вважаємо, що розрахунок міністерської команди був вимушено правильним – здійснювати зміни в церковному управлінні зверху донизу, адже на той час значна частина духовенства, переважно вищого, була недружно налаштована до самої ідеї української духовної незалежності. На наступних засіданнях Іван Огієнко уточнив модель церковного управління і вона отримала таких вигляд:

- 1) Всеукраїнський Церковний Собор (збирався періодично);
- 2) Священний Синод та міністерство ісповідань;
- 3) спархіальне управління (зібрання та церковна рада);
- 4) повітові управління;
- 5) парафії [13, акр.54-54 зв.].

Це дозволяло б впровадити принципи демократизму та залучити громадськість до церковного життя [11, с.84].

2 жовтня Іван Огієнко заявив про необхідність якнайшвидше заснувати Священний Синод, бо багато питань, які торкаються Служби Божої, не можуть бути вирішені в міністерством. Після тривалих дискусій всі члени РМІ погодились, що Синод необхідно негайно утворити актом вищої влади, а його склад мав бути тимчасовим до проведення Собору [13, акр.22-24].

У жовтні був підготовлений законопроект про церковні братства, проте, після дискусій та рекомендацій, його було вирішено ще доопрацювати. Міністр Огієнко був переконаний, що братства повинні бути такі, як колись, бо лише так вони легко сприймуться населенням. Серед ключових їхніх завдань, на його думку, мали бути турбота про облаштування Церкви та різні її потреби, освітні справи, створення шпиталів та інше. Під час наступного розгляду тощо погоджено статут, їхні права та обов'язки, надання юридичного статусу тощо [13, акр.22-24, 41 зв.-43 зв.].

Щоб слідкувати за ходом втілення у життя виданих наказів та прийнятих рішень, здійснювати нагляд за церковними справами, Іван Огієнко ініціював створення у повітах спеціальних радників міністерства ісповідань [13, акр.12]. Міністр працював над законопроектом про спархіальне управління, проте доки його не прийнято, була гостра необхідність запровадити також посади радників і до Духовних Консисторій із значними повноваженнями контролю над прийнятими там рішеннями, господарством тощо. Необхідні документи з цього питання були підготовлені та подані до РНМ [13, акр.24-25 зв.].

Важливим було прагнення РМІ уніфікувати тексти поминання держави, правителів під час богослужіння, бо до цього, хтось поминав республіку, хтось Україну тощо. До прикладу, було прийнято таке звучання: «Боголюбивої і Богом хранимої Народної Держави Української, правителів і христоролюбиве воїнство» [13, акр.15].

У час складної ситуації на фронті та критичний момент існування держави, для всіх громадян необхідно було морально-вольове піднесення духу та віри у перемогу. На команду міністра Огієнка було покладено відповідальне завдання – подати план урочистої церемонії прийняття вищою владою, урядовцями, військом присяги на вірність УНР. Після обговорення в РМІ орга-

нізаційних деталей проведення, вирішено утворити комісію на яку покладалось завдання оформити озвучені пропозиції та підготувати текст присяги. Підготовлені рекомендації міністром були погоджені із членами Директорії і, після невеликих змін, задумане було реалізовано [13, акр.17-19, 26-26 зв.].

Іван Огієнко акцентував увагу РМІ на церковних зборах, які йшли на різні потреби (палестинське товариство, всеросійський собор та інші), але не відповідали тогочасним запитам УНР. Тому вирішили утворити комісію, щоб з'ясувати які є збори та на які потреби їх необхідно спрямувати. Міністр пропонував зібрані кошти спрямовувати товариству Червоний Хрест. А будь-який переказ коштів Консисто́рією закордон мав розцінюватись як ворожий та каратись притягненням до відповідальності. Згодом, міністерство звернулось до парафій із закликом долучатись до зборів організацій, які допомагають пораненим, хворим козакам, малозабезпеченим тощо [13, акр.27 зв.-28, 51 зв., 79-79 зв.].

Як повідомляв міністр під час засідання РМІ, станом на кінець жовтня 1919 р. було підготовлено низку законопроектів та установчих документів, які потребували попереднього розгляду перед внесенням їх на засідання уряду, а саме: закон про віру, статuti міністерства ісповідань, Священного Синоду, парафіяльний устав, проект про єпархіальну владу тощо. Наприклад, у законопроекті про віру йшлося про вільне віросповідання в УНР, автокефальний статус Української Православної Церкви та інше [13, акр.52 зв., 57].

На погляд Івана Огієнка, церковні з'їзди були важливими та необхідними, адже на них можна прямо звернутись до духовенства і пояснити важливість задуманих реформ духовного життя. Для вироблення нового закону про церковні з'їзди під час засідання РМІ було вирішено створити комісію у складі В. Липківського, Ю. Сіцінського, О. Неселовського [13, акр.29 зв.-30].

На початку травня 1920 р. відбулось засідання РМІ на якому міністр Огієнко окреслив стан справ після евакуації уряду в листопаді 1919 р. та коло завдань, які стояли перед міністерською командою. Серед них, відновити роботу над церковними статутами, розпочати видавництво журналу «Українська Церква», стежити за виконанням наказів на місцях, залучити до роботи кваліфікованих кадрів, організувати український єпископат, запустити діяльність Священного Синоду, провести з'їзд церковних і громадських організацій та інші [15, акр.1-2].

Продовжуючи реформу церковного управління, Іван Огієнко доповів членам РМІ про церковно-адміністративні зміни, зокрема, про призначення комісара релігійних справ м. Києва і Київщини, утворення Київської та Подільської губерніяльних церковних рад. На наступному засіданні було обговорено тимчасовий склад Подільської губерніяльної церковної ради [4, акр.5 зв., 6].

У кінці червня 1920 р. у РМІ обговорювали ідею проведення Церковного Подільського з'їзду у м. Кам'янці-Подільському 4 липня для вирішення справ Української Церкви. Але наступ ворога на фронті вніс свої корективи. Розуміючи, що багатьом не вдасться приїхати, міністр пропонував перенести церковні збори м. Кам'янця-Подільського та округи на 12-13 липня. Іван Огієнко покладав великі надії на цей з'їзд, оскільки хотів перевірити «наскільки державна політика щодо церкви відповідала тогочасним потребам». Планувалось запросити представників від духовенства, шкіл, земства, просвіти, Кирило-Мефодіївського братства та інших зацікавлених організацій [15, акр.6 зв., 9-10]. Проте, цим планам не судилось збутись.

Під час засідання РМІ було розглянуто проблему залишення людей без єпархіального управління на окупованих територіях. Це створювало незруч-

ності для населення, яке не мало куди звертатись у церковних справах, до прикладу, стосовно розлучення. Тому прийняли рішення, що у таких випадках необхідно звертатись до міністерства ісповідань, яке або саме вирішувало такі питання або надсилало до Консисторії [13, акр.40-41]. Дізнавшись про заборону єпископом Подільським і Брацлавським Пименом шлюбу між православними та іншої віри, РМІ вирішила наказом міністерства ісповідань скасувати заборону таких шлюбів [13, акр.76].

Війна завжди несе людські втрати, тому Іван Огієнко ініціював ушанувати Героїв, які загинули захищаючи країну. Він пропонував виготовляти дощечки з іменами Героїв і короткими відомостями про них, які мали прибивати на стінах, до прикладу, церков, щоб кожний міг прочитати і помолитись. Члени РМІ підтримали це рішення і зауважили, що для цього вистачить міністерського розпорядження [13, акр.43 зв.-44].

Другим значним напрямком роботи РМІ було вирішення комплексу питань пов'язаних з українізацією духовного життя та створення УАПЦ. Як згадував Д. Дорошенко, міністр Огієнко «дуже енергійно повів справу українізації Церкви» [14, с.101]. Вже на першому засіданні, Іван Огієнко підняв питання про відсутність одноманітності у церковному листуванні, зокрема, одні писали на російській, інші – українською. Тому було прийнято рішення про перехід офіційного діловодства на державну мову. Разом із цим було вирішено про заміну російських написів у церквах, де це було можливо зробити, печаток і бланків для метрик духовних установ. На міністерство покладалось завдання розробити відповідні зразки та надіслати до єпархій для поширення по своїх округах [13, акр.4-4 зв.].

У середині вересня 1919 р. було розглянуто прохання громади Кирило-Мефодіївського братства про передачу у користування українській громаді Кафедральний Собор для проведення Служби Божої державною мовою. Рада постановила – просити Собор, а якщо не вдасться – церкву О. Невського. 22 вересня міністр зустрічався з єпископом Пименом з цього питання, проте останній заявив, що самостійно не може таке вирішувати і потрібно порадитись із духовенством [13, акр.6-6 зв., 19 зв.]. У кінці жовтня РМІ знову розглянула питання про передачу Собору та прийняла рішення, що враховуючи його державне утримання, справу можна вирішити шляхом наказу Директорії Священному Синоду [13, акр.66-66 зв.].

Поряд із цим, міністр акцентував увагу на фактичній відсутності українського тексту церковної служби, що необхідно було негайно виправляти. На наступному засіданні РМІ прийнято рішення утворити комісію з перекладу Святого Письма на українську мову. До її роботи мали залучити науковців. Сама комісія повинна була працювати при міністерстві, мати свої штати (15 осіб), кошторис. Законопроект та пояснювальну записку доручили підготувати О. Неселовському [13, акр.8-8 зв.].

Усі члени РМІ виступали за те, щоб Службу Божу необхідно було правити українською мовою, але через брак відповідної літератури, ставилось завдання для початку переходу на українську вимову церковнослов'янських текстів, зокрема, Євангелії [13, акр.11-11 зв.]. Пізніше було видано міністерський наказ про відправу Служби Божої українською мовою, читання Апостола й Євангелію, де є можливість, та виголошування церковних проповідей українською мовою [5, с.361; 12].

Задля пришвидшення українізації церкви було вирішено відкрити курси української вимови богослужбового тексту, на яких б вивчали історію церкви,

історії України, географії та літератури. Пропонувалось їх розпочати з 29 вересня 1919 р. на 5 днів. Завідуючим цих курсів був призначений В. Біднов, на якого покладалось завдання створити комісію з розробки навчальної програми. В. Чехівському доручили підготувати відповідний законопроект. Курси мали проводитись на базі К-ПДУУ для священників, дячків, дяків, регентів церковних хорів та всіх, хто бажав читати в церквах чи монастирях [13, акр.12, 30 зв.]. Як відзначають дослідники, у підсумку випускники цих курсів проводили службу Божу з українською вимовою церковнослов'янських текстів та сприяли початкам українізації Церкви [6, с.317].

Російська імперія всіляко сприяла русифікації всіх народів, які входили до її складу, зокрема, існувала фінансова підтримка службовців в західних губерніях, які поділяли таку політику. Міністр Огієнко виступив з ініціативою виправити цю законодавчу колізію та скасувати допомогу за перехід на російську мову, адже попри втрату чинності всіх законів, які не відповідали тогочасному державному життю в Україні, кошти продовжували виплачувались тим, хто звертався. Тому, щоб не було такого перешкоджання започаткованій українізації, відповідний законопроект був поданий на розгляд вищої влади УНР [13, акр.16 зв.-17].

Усі дії з розбудови УАПЦ вороже сприймалися проросійськи налаштованим священниками, тому умовний третій напрямок діяльності РМІ був спрямований на протистояння з антидержавними настроями серед духовенства.

Іван Огієнко восени 1919 р. на засіданні РМІ підняв питання про поминання під час Служби Божої московського патріарха Тихона разом з іншими патріархами. Ю. Сіцінський зауважив, що справу поминання патріарха потрібно вирішувати церковним шляхом, через єпископів та духовенство, тобто соборно. Все ж таки, В. Липківському доручили вивчити в церковних книгах де є поминання, щоб розглянути це питання згодом. На наступних засіданнях, знову гостро постало питання про поминання патріарха Тихона, адже згадувати про нього під час боротьби з російською навалюю було неправильно. Вирішено було поминати в загальному – «святійших патріархів» [13, акр.9-9 зв., 15 зв.].

На початку жовтня міністерство внутрішніх справ визвало єпископа Пимена, який здійснював візит приходів, до Кам'янця-Подільського, очевидно, через прояви антидержавницьких дій. Єпископ відмовився повертатись. Тоді міністр Огієнко повідомив під час засідання РМІ, що телеграфував до нього з рекомендацією негайно прибути до міста для вирішення справ [13, акр.24 зв.]. Ці прохання були ним проігноровані. Він також не виконав розпорядження міністерства про перехід на українську вимову релігійних текстів у церквах з 24 жовтня 1919 р., тому міністр Огієнко звертався з цього приводу до Священного Синоду [13, акр.52 зв.].

29 жовтня на РМІ були розглянуті факти зневаги єпископом Пименом державної мови та ігнорування міністерських наказів. Він саботував виконання розпоряджень про заміну печаток, про перехід на українську вимову богослужбових текстів, підбурював людей проти державної влади, після отримання заборони й надалі поминав московського патріарха Тихона, виступав проти Кирило-Мефодіївського братства, відмовився від участі в Священному Синоді, не виконував розпорядження про погодження з міністром призначень осіб, які не народились в Україні. Згідно представлених Іваном Огієнком документів членам РМІ, зрозуміло, що єпископа Пимена призначив патріарх і не має жодної згадки про затвердження його цивільною владою. Було прийнято рішення через Священний Синод та вищу цивільну владу добиватись усунення єпископа Пимена із займаної посади через антидержавницьку діяльність [13, акр.58-66].

У червні 1920 р. на засідання РМІ знову виносились питання про агітацію священників проти УНР. Міністр повідомив про такі дії св. польських філварок Охрімовича, збір підписів проти звільнення єпископа в с. Чорнокозинці. Проте багато скарг з цього приводу надходило і на єпископа Пимена, тому було утворено слідчу комісію для розслідування всіх фактів такої антидержавницької діяльності [15, акр.8-8 зв.]. Такі заходи мали на меті притягнути до відповідальності єпископа, проте, де-факто він продовжував поширювати проросійський вплив на Подільську єпархію через багато чинників, зокрема, війну, зміну політичних режимів тощо [7, с.122-123].

Висновки. Отже, Іван Огієнко, очоливши міністерство ісповідань, відразу приступив до налагодження роботи в довіреному йому відомстві, в першу чергу було реорганізовано консультативно-дорадчий орган – РМІ. Джерела підтверджують, що саме у ній найперше напрацьовувались ряд законопроектів пов'язаних із реформуванням духовного життя в УНР (церковного управління, освіти, проведення Служби Божої, українізації тощо), обговорювались міністерські накази, звернення громадян, приймалися рішення про створення комісій з певних питань (з перекладу, видавничої, слідчі та ін.). Вище зазначене свідчить про важливість діяльності РМІ для реалізації планів міністра Івана Огієнка щодо змін у релігійно-духовній сфері життя українців. Спадщина діяльності міністерства ісповідань часів Івана Огієнка, у тому числі РМІ, має не лише історичну цінність, а й практичну, оскільки тогочасні напрацювання частково можна впроваджувати зараз, коли українці реалізують свою багатогірну мрію – мати власну Церкву.

Під цим кутом зору варто досліджувати діяльність створених та тих, які працювали за часів Івана Огієнка комісій, відділів міністерства ісповідань, церковних рад, Священного Синоду для різностороннього висвітлення внеску цього державного діяча у розбудову релігійної сфери УНР.

Список використаних джерел і літератури:

1. Андрусишин Б. Церква в українській державі 1917-1920 (доба Директорії УНР). Київ: Либідь, 1997. 176 с.
2. Відозва М-ра Ісповідань до Укр. Народу. *Народня воля*. 1919. 4 листопада. Ч. 7. С. 2.
3. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви. Київ, 1998. Т. 4. Ч. 1. 385 с.
4. Дудар В. Державно-церковна діяльність І. Огієнка (1919-1920 рр.). *Zbiór raportów naukowych*. 2015. Cz. 6. С. 5-8.
5. Завальнюк О. Міністерство ісповідань УНР за Івана Огієнка: формування та реалізація основних напрямків державно-церковної політики (вересень 1919-листопад 1920 р.). *Стародавній Меджибіж в історико-культурній спадщині України*. Хмельницький, 2024. С. 358-368.
6. Завальнюк О. Поєднання Іваном Огієнком роботи на посадах ректора Кам'янець-Подільського університету і міністра освіти / ісповідань / Головноуповноваженого уряду УНР: доцільність, результативність і значення (1919-1920 рр.). *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Серія історична та філологічна*. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2023. Вип. XX. С. 314-323.
7. Завальнюк О. Кам'янець-Подільський державний український університет і церковне відродження Поділля (1919-1920 рр.). *Релігійне життя Поділля: минуле і сучасне*: зб. матер. Всеукраїнської науково-теоретичної конференції. До 1020-ліття хрещення Русі та 250-річчя Вінницького кафедрального Спасо-Преображенського собору. Вінниця, 2008. С. 119-126.
8. Огієнко І.І. Рятуння України / упоряд. М. Тимошок. Київ: Наша культура і наука, 2005. 463 с.

9. Передача духовних шкіл Міністерству Освіти. *Україна*. 1919. 20 вересня. Ч. 33. С. 3
10. Праця в Міністерстві. *Україна*. 1919. 21 вересня. Ч. 34. С. 3
11. Тюрменко І. І. Державницька діяльність Івана Огієнка (митрополита Іларіона). Київ, 1998. 282 с.
12. Українська вимова. *Україна*. 1919. 8 жовтня. Ч. 47. С. 3
13. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО), ф. 1072, оп. 1, спр. 3, арк. 81.
14. ЦДАВО України, ф. 1072, оп. 1, спр. 4, арк. 43.
15. ЦДАВО України, ф. 1072, оп. 1, спр. 108, арк. 10.

References:

1. Andrusyshyn, B. (1997). Tserkva v ukrainskii derzhavi 1917-1920 (doba Dyrektorii UNR). [The Church in the Ukrainian State 1917-1920 (the time of the Directory of the Ukrainian People's Republic)]. Kyiv: Lybid. (in Ukr.).
2. Vidozva M-ra Ispovidan do Ukr. Narodu. [Appeal of the Minister of Evidence to Ukr. The people]. *Narodnia volia [People's will]*. 1919. 4 lystopada, 7. (in Ukr.).
3. Vlasovskiy, I. (1998). Narys istorii Ukrainiskoi Pravoslavnoi Tserkvy. [Essay on the history of the Ukrainian Orthodox Church]. Kyiv: b.m.v., 4, ch. 1. (in Ukr.).
4. Dudar, V. (2015). Derzhavno-tserkovna diialnist I. Ohiiienka (1919-1920 rr.). [State-church activity I. Ohienko (1919-1920)]. *Zbiór raportów naukowych*, 6, 5-8. (in Ukr.).
5. Zavalniuk, O. (2024). Ministerstvo ispovidan UNR za Ivana Ohiiienka: formuvannia ta realizatsiia osnovnykh napriamkiv derzhavno-tserkovnoi polityky (veresen 1919-lystopad 1920 r.). [The Ministry of Confessions of the Ukrainian People's Republic under Ivan Ohienko: formation and implementation of the main directions of state and church policy (September 1919-November 1920)]. *Starodavnii Medzhybizh v istoriko-kulturnii spadshchyni Ukrainy [Ancient Medzhybizh in the historical and cultural heritage of Ukraine]*. Khmelnytskyi. (in Ukr.).
6. Zavalniuk, O. (2023). Poiednannia Ivanom Ohiiienkom roboty na posadakh rektora Kam'ianets-Podilskoho universytetu i ministra osvity/ spovidan / Holovnoupravlenozhenoho uriadu UNR: dotsilnist, rezultatyvnist i znachennia (1919-1920 rr.). [Ivan Ohienko's combination of work as rector of Kamianets-Podilskyi University and minister of education / confessions / Chief Plenipotentiary of the Government of the Ukrainian People's Republic: expediency, effectiveness and significance (1919-1920)]. *Ivan Ohiiienko i suchasna nauka ta osvita. Seriia istorychna ta filolohichna [Ivan Ohienko and modern science and education. Historical and philological series]*. Kam'ianets-Podilskyi: Kam'ianets-Podil. nats. un-t im. I. Ohiiienka, XX. (in Ukr.).
7. Zavalniuk, O. (2008). Kam'ianets-Podilskyi derzhavnyi ukrainskyi universytet i tserkovne vidrozhennia Podillia (1919-1920 rr.). [Kamianets-Podilskyi State Ukrainian University and the church revival of Podillia (1919-1920)]. *Relihiine zhyttia Podillia: mynule i suchasne: zb. mater. Vseukrainskoi naukovo-teoretychnoi konferentsii. Do 1020-littia khreshchennia Rusi ta 250-richchia Vinnytskoho kafedralnoho Spaso-Preobrazhenskoho soboru [Religious life of Podillia: past and present: coll. the mother All-Ukrainian Scientific and Theoretical Conference. To the 1020th anniversary of the baptism of Russia and the 250th anniversary of the Vinnytsia Cathedral of the Savior and Transfiguration]*. Vinnytsia. (in Ukr.).
8. Ohiiienko, I. (2005). Riaturvannia Ukrainy. [Saving Ukraine]. M. Tymoshyk (Ed.). Kyiv: Nasha kultura i nauka. (in Ukr.).
9. Peredacha dukhovnykh shkil Ministerstvu Osvity. [Transfer of religious schools to the Ministry of Education]. *Ukraina [Ukraine]*. 1919, 20 veresnia, 33, 3 (in Ukr.).
10. Pratsia v Ministerstvi. [Work in the Ministry]. *Ukraina [Ukraine]*. 1919. 21 veresnia, 34, 3 (in Ukr.).
11. Tюрmenko, I. (1998). Derzhavnytska diialnist Ivana Ohiiienka (mytropolita Iларiona). [Statecraft activity of Ivan Ohienko (Metropolitan Hilarion)]. Kyiv. (in Ukr.).

12. Ukrainska vumova. [Ukrainian pronunciation]. *Ukraina [Ukraine]*. 1919, 8 zhovtnia, 47, 3 (in Ukr.).
13. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchyykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy (TsDAVO). [Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine], 1072, 1, 3, 81. (in Ukr.).
14. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchyykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy (TsDAVO). [Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine], 1072, 1, 4, 43. (in Ukr.).
15. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchyykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy (TsDAVO). [Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine], 1072, 1, 108, 10. (in Ukr.).

Oleksandr Marchuk

ACTIVITIES OF THE COUNCIL OF THE MINISTER OF CONFESSIONS IN PODILYA DURING THE LEADERSHIP OF IVAN OHIIENKO (september 1919 – june 1920)

The article examines the Council of the Minister of Confessions activity under the leadership of Ivan Ohiienko in Podilya. Protocols of meetings were analyzed, which testify an attempt to reform a spiritual life in the UNR by preparing draft laws, issuing orders, decrees, and various problems discussions. A range of issues identified as prioritized ones by Ohiienko's ministerial team, namely: changes in church management and religious education, Ukrainization of spiritual life, development of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church and confrontation with anti-state actions of a part of the clergy. The personal contribution of Minister Ohiienko to reforming the church and religious sphere of the country is characterized through the prism of work in the consultative body he created from September 1919 to June 1920.

Ivan Ohiienko's activity in the Ministry of Confessions was aimed at implementing reforms of spiritual life in the UNR, more precisely in the territory that was under the control of the Directory. The introduction of the state language in the religious sphere, the transfer of theological schools to the Ministry of Education, the development of Ukrainian autocephaly and many other questions, that were on the agenda of the national policy of the young state, required mechanisms for their solution. Almost all the draft laws that were introduced for consideration by the government, were issued by Minister Ivan Ohiienko. His orders were considered in the Council of the Minister of Confessions at first, where the most balanced and rational decisions were made collegially. The work of this structure of the ministry was quite fruitful, because dozens of draft laws, orders, circulars were developed that represented the state policy in the spiritual and religious life of UNR citizens. Due to various reasons – primarily the war, a significant part of the work of the Council of the Minister of Confessions, remained only on paper. However, these studies were important not only for learning the proposed changes vision of the Ohiienko's team, but also are extremely important for today, when Ukrainians are re-building a national church.

The activities of the Council of the Minister of Confessions, headed by Ivan Ohiienko, were only briefly revealed in the scientific publications of researchers. Until now, the topic raised by us has not been comprehensively covered, which explains the urgent need for this research.

The purpose of the study is to clarify the content of the issues and problems discussed during the meetings of the Council of the Minister of Confessions, as well as to determine the role and significance of this ministerial structure for reforming the spiritual sphere in the UNR, which was headed by Ivan Ohiienko on Podilya.

Key words: Ivan Ohiienko, Council of the Minister of Confessions, the Ukrainian People's Republic, Podilya, meeting, spiritual life.

Отримано: 4.10.2024 р.